

РОБЪРТ ШЕКЛИ ЛАКСИЙСКИ КЛЮЧ

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от английски: Рени Димитрова, 1997

chitanka.info

Ричард Грегър седеше зад бюрото си в прашната канцелария на „AAA — Първокласна служба за междупланетно почистване“. Беше почти обяд, но Арнолд, партньорът му, още не беше се появил. Грегър тъкмо довършваше един необикновено сложен пасианс. И тогава чу силен удар в коридора.

Вратата на „AAA — Първокласна“ се отвори и Арнолд надникна вътре.

— Да не е била затворена банката? — попита Грегър.

— Току-що направих двама ни богати — отвърна Арнолд. Той отвори широко вратата и смигна с драматичен вид. — Вкарайте го вътре, момчета.

Четирима изпотени носачи домъкнаха квадратна черна машина с размерите на малък слон.

— Ето го — гордо произнесе Арнолд. Той плати на носачите и застана с полузатворени очи и ръце, скръстени зад гърба, да наблюдава машината.

Грегър бутна картите си настрана с бавното и изтощено движение на човек, който е виждал всичко. Той се изправи и обиколи машината.

— Добре, предавам се. Какво е това?

— Милиони долари в ръцете ни — отговори Арнолд.

— Ясно. Но какво е това?

— Това е Безплатен производител — гордо се усмихна Арнолд. — Минах тази сутрин покрай междузвездното бунище на Джо и това стоеше там, на прозореца. Взех го почти без пари. Джо даже не знаеше какво е.

— Аз също — натърти Грегър. — А ти?

Арнолд бе застанал на колене и се бе подпрял на длани, като се опитваше да разчете инструкциите, гравирани върху предния панел на машината. Без да вдигне глава, той заговори:

— Нали си чувал за планетата Мелдж?

Грегър кимна. Мелдж бе третокласна планета в северната периферия на галактиката, малко поотдалечена от търговските пътища. Някога на Мелдж имало високоразвита цивилизация, създадена по всяка вероятност от така наречената Древна мелджианска наука. Познанията на древната наука бяха изгубени преди години, макар че

тук-там все още се появяваше по някоя случайно запазила се оттогава машина.

— И това продукт на Древната наука ли е? — попита Грегър.

— Точно така. Това е Мелджиански безплатен производител. Съмнявам се, че има повече от четири-пет такива в цялата Вселена. Те не могат да бъдат възпроизведени.

— И какво произвежда? — попита Грегър.

— Че откъде да знам? — разсеяно отвърна Арнолд. — Подай ми Мелджианско-английския речник, ако обичаш.

Грегър обузда яда си и отиде до рафта с книгите.

— Като не знаеш какво произвежда...

— Речникът. Благодаря. Какво значение има какво произвежда? То е *безплатно*! Тази машина използва енергия от въздуха, от пространството, от слънцето, откъдето и да е. Не е необходимо да я включваш, да я зареждаш с гориво или да я поправяш. Тя работи вечно.

Арнолд отвори речника и започна да търси думите, които бяха изписани върху Производителя.

— Безплатна енергия... Тези учени не са били глупави — каза Арнолд, като драскаше превода върху джобния си тефтер. — Производителят получава енергията си просто от въздуха. Затова изобщо няма значение какво произвежда. Винаги можем да продадем продукта и всичко, което получим, си е чиста печалба.

Грегър гледаше дребния си подвижен партньор и дългото му мрачно лице стана по-тъжно от всякога.

— Арнолд — заговори той. — Бих искал да ти напомня нещо. Ти, преди всичко си химик. А аз съм еколог. Ние не знаем нищо по отношение на машините и още по-малко за сложните чуждоземни машини.

Арнолд кимна разсеяно и завъртя един ключ. Производителят издаде нещо като сухо хриптене.

— И още повече — продължи Грегър, като се отдръпна на няколко крачки, — ние сме междузвездни чистачи. Не си забравил, нали? Нямаме причини да...

Производителят се закашля неравно.

— Сега разбрах — каза Арнолд. — Тук пише: „Безплатният мелджиански производител, нов триумф на лабораториите Глотън.

Този Производител е гарантирано неразрушим, нечуплив и без нито един дефект. Не се изисква включване към енергиен източник. За да бъде пуснат в действие, натиснете бутон номер едно. За да го спрете, използвайте Лаксийски ключ. Вашият Безплатен мелджиански производител е снабден с вечна гаранция против повреда. Ако все пак покаже някакъв дефект, моля върнете го веднага на лаборатории Глотън.“

— Може би не бях напълно ясен — заговори отново Грегър. — Ние сме междупланетни...

— Не ставай досаден — каза Арнолд. — Щом пуснем това нещо в действие, можем да се пенсионираме. Ето го бутон номер едно.

Машината започна да тропа зловещо, но след това премина към стабилно бръмчене. Дълги минути не се случи нищо.

— Трябва да загрее — каза нетърпеливо Арнолд.

После, през един отвор в основата на машината, започна да се сипе сив прах.

— Може би е отпадъчен продукт — промърмори Грегър. Но прахът вече цели петнадесет минути се сипеше по пода.

— Успех! — извика Арнолд.

— Какво е това? — попита го Грегър.

— Нямам никаква представа. Трябва да направя няколко опита.

Усмехнат триумфално, Арнолд сипа малко от праха в една епруветка и притича към бюрото си.

Грегър остана пред Производителя и наблюдаваше как се изсипва сивият прах.

— Не трябва ли да го изключим, докато разберем какво произвежда? — попита той накрая.

— Разбира се, че не — отвърна Арнолд. — Каквото и да е, трябва да струва пари. — Той запали Бунзеновата горелка, напълни епруветката с дестилирана вода и се захвана за работа.

Грегър повдигна рамене. Беше свикнал с шантавите далавери на Арнолд. Откакто бяха създали „ААА — Първокласна“, Арнолд все търсеше начин за бързо забогатяване. Измишльотините му обикновено завършваха с повече работа от обикновеното, но Арнолд бързо забравяше това.

„Е — помисли си Грегър. — Поне не ни е скучно.“ Той седна зад бюрото си и се зае отново с пасианса.

Следващите няколко часа в канцеларията цареше тишина. Арнолд работеше здраво, като добавяше химикали, изхвърляше утайки, проверяваше резултати в няколко големи книги, които държеше върху бюрото си. Грегър донесе сандвичи и кафе. След като се нахрани, той се заразхожда напред-назад и продължи да наблюдава как сивият прах се сипе постоянно от машината.

Мъркането на Производителя стана по-високо, а прахът се сипеше във все по-голямо количество.

Един час след обяда Арнолд се изправи.

— Готови сме! — заяви той.

— Какво е това нещо? — попита Грегър, надявайки се, че поне веднъж Арнолд е попаднал на нещо свястно.

— Това нещо е Тангрис — заяви Арнолд и загледа Грегър с очакване.

— Тангрис, а?

— Точно така.

— Тогава би ли ми казал какво е Тангрис, ако обичаш? — извика Грегър.

— Аз пък мислех, че знаеш. Тангрис е основната храна на жителите на Мелдж. Един възрастен мелджианец консумира няколко тона годишно.

— Храна, а? — Този път Грегър погледна финия сив прах с уважение. Една машина, която непрекъснато произвежда храна по двадесет и четири часа на ден, можеше да бъде много печеливша инвестиция. Особено, когато не изисква поправки и работи безплатно.

Арнолд вече бе отворил телефонния указател.

— Ето. — Той набра някакъв номер. — Ало, Междузвездна корпорация за хранителни стоки? Свържете ме с президента. Какво? Няма ли го? Тогава с вицепрезидента. Важно е... Ще ме свържете, а? Добре, ето за какво се отнася. Имам възможност да ви снабдявам с почти неограничено количество Тангрис, основната храна на мелджианците. Точно така. Знаех си, че ще се заинтересувате. Да, разбира се, че ще изчакам.

Той се обърна към Грегър.

— Тези корпорации си мислят, че могат да... Да?... Да, господине, точно така. Вие *се интересувате* от Тангрис, така ли?... Чудесно, блестящо!

Грегър се приближи, опитвайки се да чуе какво говорят от другата страна. Арнолд го бутна настрана.

— Цената? Ами вие кажете каква е нормалната пазарна цена. О... Добре, пет долара на тон не са много, но предполагам... Какво? Пет *цента* на тон? Вие се шегувате! Нека говорим сериозно.

Грегър се отдалечи от телефона и се стовари изморено в стола. Той апатично се заслуша в думите на Арнолд.

— Да, да. Добре, не знаех, че... Ясно. Благодаря.

Арнолд затвори.

— Изглежда на Земята няма голямо търсене на Тангрис — каза той. — Тук живеят само около петдесетина мелджианци, а цената на транспорта до северните покрайнини е невероятно висока.

Грегър повдигна вежди и погледна към Производителя. Той явно бе достигнал нивото на капацитета си, защото Тангрисът се изливаше през отвора като вода от тръба под налягане. По цялата стая имаше сив прах. Пред самата машина вече се беше натрупал куп с височина петнадесет сантиметра.

— Няма значение — каза Арнолд. — Може да се използва за нещо друго. — Той се върна към бюрото си и отвори няколко още подебели книги.

— Не трябва ли да го изключим, докато търсиш? — попита Грегър.

— Разбира се, че не — отвърна Арнолд. — Не разбираш ли, това е *безплатно*! Това произвежда пари за нас.

Той се зарови в книгите си. Грегър започна да се разхожда из стаята, но установи, че му е трудно да ходи из натрупания вече до глезените Тангрис. Той се тръшна върху стола си, като се чудеше защо ли не се бе захванал с озеленяване на земи.

Привечер сивият прах бе покрил пода на около метър височина. Няколко молива, писалки, едно куфарче и малък шкаф за папки вече бяха изчезнали под него, а Грегър започваше да се чуди дали подът ще издържи тежестта. Трябваше да изрови пътечка до вратата, като използва за импровизирана лопата едно кошче за боклук.

Арнолд най-после затвори книгите си и погледна доволно.

— *Има* друго приложение.

— Какво?

— Тангрисът се използва като строителен материал. Знаеше ли, че след няколко седмици излагане на влиянието на въздуха, той става твърд като гранит?

— Не знаех.

— Свържи се с някоя строителна фирма по телефона. Веднага ще се заеме с тази работа.

Грегър се обади на строителната фирма „Толидо — Марс“ и каза на господин О’Тул, че са готови да го снабдяват с почти неограничено количество Тангрис.

— Тангрис, а? — отвърна О’Тул. — Напоследък не се употребява много в строителството. Нали знаете, че не държи боя?

— Не, не знаех — изръмжа Грегър.

— Факт. Знаете ли какво? Тангрисът го яде някаква откачена раса. Защо не...

— Предпочитаме да го продаваме като строителен материал — прекъсна го Грегър.

— Ами, бих могъл да го купувам. Винаги извършваме строителство и на евтини сгради... Давам ви по петнадесет на тон.

— Долара ли?

— Цента.

— Ще ви се обадя по-късно — каза Грегър.

Партньорът му кимна мъдро, когато чу офертата.

— Това е добре. Да кажем, че тази машина произведе по десет тона на ден, всеки ден, години наред. Чакай да сметна... — Той набързо пресметна. — Това прави почти петстотин и петдесет долара годишно. Няма да ни направи богати, но ще ни помогне в плащането на наема.

— Но не можем да го оставим тук — каза Грегър, докато наблюдаваше с тревога непрекъснато увеличаващата се купчина Тангрис.

— Разбира се. Ще намерим някое празно място в полето и ще го оставим там. Могат да си вземат материала по всяко време на денонощието.

Грегър се обади на О’Тул и му каза, че са готови на сделка.

— Добре — отговори О’Тул. — Знаете къде е заводът ни. Можете да докарвате материала по всяко време.

— Ние ли да го докарваме? Аз мислех, че вие...

— За петнадесет цента на тон? Не, ние ви правим услуга, като ви освобождаваме от материала. *Вие* ще ни го карате.

— Това е лошо — каза Арнолд, след като Грегър затвори. — Цената на транспорта е...

— Ще бъде много по-висока от петнадесет цента на тон — съгласи се Грегър. — По-добре спри това нещо, докато решим какво да правим.

Арнолд се промъкна до Производителя.

— Чакай да видим — заговори той. — За да се изключи се използва Лаксийски ключ. — Той огледа предната част на машината.

— Хайде, изключвай я — настоя Грегър.

— Чакай малко.

— Ще я изключиш ли най-после?

Арнолд се изправи и се позасмя притеснено.

— Не е толкова лесно.

— Защо?

— Защото за изключването ни е необходим Лаксийски ключ. А май нямаме такъв.

Следващите няколко часа бяха прекарани във френетични телефонни разговори. Грегър и Арнолд се свързаха с музеи, научни институти, археологически катедри в университети и с всеки, за когото се сетиха. Никой никога не беше виждал Лаксийски ключ. Нито пък бяха чували за такъв.

Арнолд отчаян се обади на Джо, междузвездния вехтошар. Намери го в мезонета му в центъра на града.

— Не, нямам Лаксийски ключ — каза Джо. — Защо мислиш, че иначе щях да ти продам тази играчка толкова евтино?

Те оставиха телефоните и се загледаха един в друг. Безплатният производител от Мелдж весело изсипваше потока си от безполезен прах. Двата стола и радиаторът бяха изчезнали под него и нивото на сивия Тангрис вече се бе покачило до плота на бюрото.

— Хубав, мъничък печалбар — изръмжа Грегър.

— Ще измислим нещо, де.

— Ние ли?

Арнолд се върна към книгите си и изкара останалата част от нощта в търсене на друго приложение за Тангриса. Грегър трябваше да

изхвърли част от сивия прах в коридора, за да не запълни изцяло канцеларията им.

Сутринта дойде и слънцето светна весело в прозорците им през тънкия слой сив прах. Арнолд се изправи и се прозя.

— Е? — попита Грегър.

— Още нищо.

Грегър се измъкна навън и отиде за кафе. Когато се върна, управителят на сградата и двама едри червенолики полицаи крещяха на Арнолд.

— Ще изхвърлиш до последната прашинка този пясък от коридора! — викаше управителят.

— Да. И освен това има заповед, забраняваща производствената дейност в търговския център — каза един от полицаите.

— Това не е производствена дейност — обясни Грегър. — Това е Безплатен мелджиански...

— Казах, че е производство — настоя полицаят. — И казах веднага да се спре.

— Точно в това ни е проблемът — каза Арнолд. — Май не можем да го спрем.

— Не можете да го спрете ли? — ядоса се полицаят. — Да не се опитваш да ми се подиграваш, бе? Казах, че *трябва* да се спре!

— Господин полицай, кълна ви се, че...

— Слушай, умнико. Ще се върна след един час. Или спираш това нещо и изхвърляш целия този боклук оттук, или те арестувам. — Тримата мъже си отидоха.

Грегър и Арнолд се спогледаха, а после погледнаха Безплатния производител. Нивото на произведения Тангрис бе достигнало до бюрата и вече ги покриваше.

— Проклятие — почти истерично заговори Арнолд. — *Трябва* да има начин да се справим. Не може да няма пазар! Та това е безплатно, казвам ти! Всяка прашинка е безплатна, безплатна, безплатна!

— Успокой се — заговори Грегър, като изморено почистваше косата си от праха.

— Ама не разбираш ли? Когато получиш нещо безплатно в неограничено количество, то трябва да има някакво приложение. А това всичкото е безплатно...

Вратата се отвори и влезе един висок, слаб мъж в тъмен костюм с някакъв малък уред в ръка.

— Значи *тук* било — каза той.

Грегър се вкамени, когато през ума му мина една невероятна мисъл.

— Това ли е Лаксийският ключ? — попита той.

— Какъв ключ? Не, не мисля, че е нещо такова — отговори мъжът. — Това е енергометър.

— Ооо — разочарова се Грегър.

— И ми се струва, че ме доведе до източника на повредата — продължи мъжът. — Аз съм Гарстейрс. — Той изчисти праха от бюрото на Грегър, погледна за последно енергометъра си и започна да попълва един формуляр.

— За какво е това? — попита Арнолд.

— Аз съм от градската енергийна компания — отвърна Гарстейрс. Той завърши с писането, сгъна формуляра и го прибра в джоба си. — Благодаря за помощта. Ще ви изпратим сметката. — Той отвори вратата с известна трудност, после се извърна и отново погледна Безплатния производител.

— Изглежда произвежда нещо много ценно — каза той. — Щом използва толкова много енергия... Какво е това? Платинов прах ли?

Той се усмихна, кимна любезно и си тръгна.

Грегър се извърна към Арнолд.

— Без енергия, а?

— Ами предполагам, че я тегли от най-близкия източник — каза Арнолд.

— И на мен ми стана ясно. Значи получава енергия от въздуха, от космоса, от слънцето. И от линиите на електрическата компания, ако са му под ръка.

— Така изглежда. Но основният принцип...

— Върви по дяволите с основния си принцип! — развика се Грегър. — Не можем да изключим това проклето нещо без Лаксийски ключ, никой няма такъв ключ, затрупани сме с безполезен прах, който не можем да си позволим да извозим, и вероятно използваме енергия като някое слънце, превръщащо се в нова!

— Трябва да има разрешение — умолително произнесе Арнолд.

— Така ли? Предполагам, че ти ще го намериш.

Арнолд седна там, където се намираше преди бюрото му, и покри с длани очите си. На вратата се почука силно и се чуха ядосани викове.

— Заклучи вратата — каза Арнолд.

Грегър я заклучи. Арнолд помисли още няколко мига и се изправи.

— Не всичко е загубено — заяви той. — Тази машина все пак може да ни направи богати.

— Хайде просто да я разрушим — предложи Грегър. — Да я хвърлим в океана или някъде другаде.

— Не! Сега се сетих! Ела, да подготвим за полет кораба си.

Следващите няколко дни бяха направо лудница за „ААА — Първокласна“. Трябваше да наемат мъже и да платят прескъпо, за да бъде почистена сградата от Тангрис. После се появи проблемът с докарването на машината, която продължаваше да бълва, до космическия кораб. Но накрая всичко беше готово. Безплатният производител стоеше в склада и бързо го пълнеше с Тангрис, а корабът им бе напуснал системата и се движеше със свръхсветлинна скорост.

— Това е напълно логично — обясняваше по-късно Арнолд. — Естествено, че на Земята няма пазар за Тангрис. Затова няма смисъл да се опитваме да го продаваме там. Но на планетата Мелдж...

— Не ми харесва идеята — каза Грегър.

— Не може да не стане. Цената за транспорта до Мелдж е много висока. Но ние им носим цялата фабрика. Можем да ги зареждаме непрекъснато с храна.

— Ами ако има стагнация на пазара? — попита Грегър.

— Колко голяма може да бъде стагнацията? Та това е хлябът на мелджианците. Основната им храна. Не може да грешим.

След две седмици в космоса ляво на борд на кораба им увисна планетата Мелдж. Пътят се оказа доста дълъг. Тангрисът бе изпълнил склада до дупка. Те го заклучиха, но увеличаващото се налягане заплашваше да спуква кораба по шевовете. Наложиха се да изхвърлят

тонове от него всеки ден, но изхвърлянето отнемаше време, пък и докато работеха губеха топлина и въздух.

И така, те се насочиха към Мелдж, а всеки кубически сантиметър от кораба им бе запълнен с Тангрис, почти нямаха кислород и вътре бе невероятно студено.

Щом кацнаха, на борда се качи един едър митнически служител с оранжева кожа.

— Добре дошли — каза той. — На нашата незначителна малка планета рядко идват посетители. Дълго ли ще останете?

— Вероятно — отвърна Арнолд. — Имаме намерение да развием тук бизнес.

— Чудесно! — възкликна усмихнат митничарят. — Нашата планета има нужда от нова кръв, нови предприемчиви хора. Може ли да ви попитам какъв бизнес?

— Ще продаваме Тангрис, основната храна на...

Лицето на митничаря потъмня.

— Какво ще продавате?

— Тангрис. Притежаваме Безплатен производител и...

Митничарят натисна един от бутоните на ръчното си предавателно устройство.

— Съжалявам, но трябва да си заминете веднага.

— Но ние имаме паспорти, разрешителни...

— А ние имаме закони. Вие трябва да излетите веднага и да си отнесете Безплатния производител.

— Чакай, чакай — заговори Грегър. — Предполагам, че на тази планета не е забранена търговията и производството.

— С изключение на производството на Тангрис.

Навън към пистата за кацане се приближиха дузина танкове и се подредиха около кораба. Митничарят се насочи към изхода и стълбичката за слизане.

— Чакай! — извика му отчаяно Грегър. — Мисля, че се боите от нечестна конкуренция. Тогава ти предлагам да вземете Безплатния ни производител като подарък от наша страна.

— Не! — изкрещя Арнолд.

— Да! Просто го измъкнете и си го вземете. Нахранете бедните на планетата. А на нас ни издигнете някой паметник, когато ви остане време.

Появи се втора редица танкове. Над тях, към пистата започнаха да пикират няколко древни изстребителя.

— Махайте се от тази планета! — извика митничарят. — Как можяхте да си помислите, че ще можете да продавате Тангрис на Мелдж? Я се огледайте!

Те се огледаха. Пистата беше сива и прашна, а сградите бяха в същия небоядисан сив цвят. Зад тях се ширеха мрачни сиви поля чак до невисоката сива планинска верига.

Във всички посоки, докъдето поглед стига, всичко беше в тангрисово сиво.

— Да не би да намеквате, че цялата планета... — попита Грегър.

— Сами си направете изводите — отвърна митничарят, който вече беше слязъл от стълбичката. — Древната наука се е родила тук и винаги са се намирали глупаци, които да се изкушат от произведенията ѝ. А сега се махайте. Но ако някога откриете Лаксийски ключ, елате и само кажете цена, каквато пожелаете.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.